

nic adornat amb la terminació del ll. *turibulum* 'encenser', i vista la seva tardana data manca d'interès etimològic, per més que en la variant *crucibulum* també figurí en el text de G. de Cremona (mort el 1187) (cita de nou passatges en *Isis* XII, 44): a 5 desgrat de tot coincideixo amb la conclusió de Spitzer que tot això no són més que falses i artificials llatinitzacions del mot romànic; admetré, com a molt, que aquesta pensada llatinitzant havia tingut alguna circulació en cercles erudits del Nord d'Itàlia, cap a 10 la fi del S. XII. — 13 Ni suposant que les formes ibero-romàniques són provençalismes molt antics no desapareixeria aquest obstacle, com sigui que la -z (< c) occitana va mantenir-se diferent de la -s- sonora (< s) almenys fins al S. XII, i en els parlars pirinencs fins molt més tard (en bona part el gascò encara les diferencia). — 14 Així ho defineixen Matons i Grieria en diversos passatges (*BDC* x, 114; xx, 215, 272). — 15 No cal dir que la *e* del cat. *eresol* és deguda a la dissimilació. I el pas de *eresol a 20 *eresol* està en regla. O bé podem suposar, com a antecedent, *eresol*, forma documentada en llengua d'oc. El tractament normal de -os- (la *o* pretònica sempre és tancada) sembla ser realment -os-, tal com -ūsī-dóna -s- (*perús* PERTUSIU, *saús* SEGESIU, *abrusar*); 25 en efecte TONSIONEM va donar el cat. *tusó*, i recordo haver trobat *clononat* com a equivalent del fr. *cloissonné*, de CLAUSIONEM. No té cap versemblança des de cap punt de vista, la nova etimologia proposada per Alessio (en el dicc. de Battisti), a base d'un suposat gr. *χρυσόυλος 'de matèria d'or, fet d'or': no sols és un mot tan hipotètic en grec com en llatí, i dolent com a base fonètica (la *υ* llarga de *χρυσός* no ens explicaria la *o* de *croisuel*, *eresol*, *crogiuolo*, ni la *e* de *eresol*), sinó que és gairebé impossible de 35 concebre que el nom d'un utensili litúrgic d'or vagi passar a aplicar-se a l'humilíssim llumener. En realitat Alessio segueix sota l'efecte del prejudici del gresol modern emprat per apurar l'or i altres metalls, però és ben visible que no podem partir d'aquest descabellament industrial modern, sinó del llumener, pertanyent a una civilització més primitiva, que de més a més és el significat en què *eresol*, *croisuel*, *eresuelo* etc., es documenten molts segles abans que l'altre. Més base podria donar per a una etimologia cèltica diferent un gal *crocu*, que 40 Whatmough, *Dial. Anc. Gaul*, p. 127, explica com a «pot» (olla, tupí), sobretot si fos veritat també que hi ha un gal *κρωσσός*, que Whatmough (24b, cf. 109) defineix 'pitcher' i relaciona amb l'irlandès *cruach*, ky. *crug*; però no hi ha acord entre els especialistes. La idea d'un origen gàllic del mot grec ve de Vendryes (celtista savi, i caute en general, *Revue des Ét. Gr.* xxxii, 1921, 495ss.) admetent que pogué arribar fins al grec per via siciliana; Weisgerber (*Spr. d. Festlandk.*, 25), sense rebutjar-ho observa que és un cas isolat. Més corrent ha estat mirar l'irl. *cruach* i el ky. *crug* com a manlleus del germànic (ags. *cróg*, a-al. ant. *kruog*, al. *krug*). En grec només *κρωσσός* 'gerra, urna' és un mot ben co-

negut, que passa per remuntar a una base *κρωκίός i que reapareix en l'esl. ant. *krugla* 'atuell'. Com que tot això discrepa de la correcta fonètica de les llengües indoeuropees, i com reconeix Pokorny, *IEW*, 385, 389.16, és molt problemàtica l'etimologia indoeuropea que es podria suposar a base del germànic, tant ell com Kluge-Mitzka s'inclinen per admetre manlleu de totes aqueixes famílies indoeuropees a una llengua no-indoeuropea hipotètica. Per tant cal mirar aqueix «gal *crocu*» amb escepticisme. I pel que fa al suposat tipus cèlt. CROCANN-'olla', que suposen Ernault i Holder (I, 1173-9), Pokorny no en reconeix ni tan sols l'existència, donant a entendre, sembla, que hi ha confusió amb l'homònim que significa 'pell', 'pellissa' (ir. mj. *croainn*, ky. *croen* etc., *IEW*, 945.3).

Grétol, eiv., V. *cridar* (i en part *crétua*)

GREU, adj., igual que l'oc. i roms. *greu*, fr. antiq. *grief*, i algunes formes minoritàries de les altres llengües germanes, prové del ll. *GRĒVIS, alteració vulgar del ll. clàssic GRAVIS 'pesant', 'greu', per influència del contraposat LĒVIS. □ 1.ª doc.: 1242.

«Manné-li que-m fermàs dret --- dix que no men fermarie res: que no-m tenie per seinor; que <p>a-<r>eg-me *greu*, e ag-l'en a dir mal», doc. de la Conca de Tremp, de 1242 (PPujol, *Docs. Vg. Urg.*, 8.11). En el període inicial de la història de la llengua, particularment en Llull, es troba encara amb el sentit material i propi de 'pesant': «per lo sentir, sent hom *greu* e leu, dur e moll, calt e fret» (*Merav.*, *NCL* III, 17; Ag. I, 268); «que hom consir en son stament sovín, si-s sent leuger o *greu* ---» (id. Ag. I, 287). Però ja llavors, i en tot cas, més tard, sempre, té solament les acc. figurades de 'important, difícil, molest etc.'. Així, per exemple, Cerverí de Girona (c. 1270, cita infra) i en Jaume I: «La resposta que-ns faeren fo aytal: que bé conexien que-ns pesava e-ns era *greu*, car Nós no érem passats de la mar» (Ag., 481); «d'on s'enseguiran molts beneficis per la vostra anada, que fareu salvestants pobles de la crestiana fe de dura e *greu* captivitat», «mitigant los treballosos assalts que, en lo femínil coratge, desesperades eleccions e molts *greus* enuigs procurant, infonen ---», JoMartorell (Ag. II, 5; I, 17).

Des dels orígens es troba també *greu* usat adverbialment i en locucions verbals on fa un paper semblant. «En un entraforc --- dix --- al Rey Artús: — Senyor --- tornats-vos-en, e farets bé que vós sou sel a qui anuga la tornada molt pus *greu* que no fa -l venir» ('més greument'), Reixac (*Questa*, 34.30); de vegades en lloc d'això es deia a *greu*, V. exemples en el glossari de les *VidesR*. En relació amb això estava ésser *greu* 'fer pena, ser dolorós, saber greu', que ja hem vist en Jaume I, i és molt corrent a l'Edat Mitjana: «tornà ves. sela part per hoir mi<s>sa, car molt li era *greu* con no n'avia hoída aqêl ÿorn», Reixac (*Questa*, 35.27); «*greu* lur és / la mort del fiyl del rey francès», «que son avi hi era stat / cant Jhesús fo crucificat, / e que-l